

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากการเปิดรับรายการข่าวทางโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร" มี ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ ดังนี้

ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

(The Use and Gratification Theory)

ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับผู้รับสารในฐานะเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่าง ๆ และเลือกรับเนื้อหา เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

ผู้รับสารในทางการสื่อสารมวลชนจะหมายถึง กลุ่มผู้รับสารทั่วไป (audience) ซึ่งหมายถึง ใครก็ได้ที่สามารถเข้าถึงสื่อวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ ในระยะเริ่มแรกผู้วิจัยมุ่งศึกษาผู้รับสารในฐานะที่เป็นฝ่ายถูกป้อนข่าวสารฝ่ายเดียว แต่ต่อมาพบว่า ผู้รับสารมิใช่ผู้ถูกกระทำ (passive) หรือถูกป้อนฝ่ายเดียว แต่มีการกระทำ ((active) หรือมีบทบาทในลักษณะการเลือกสรรและโต้ตอบข่าวสาร ดังนั้นผู้รับสารจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการสื่อสาร เป็นเป้าหมายของการสื่อสารแต่ละครั้ง ซึ่งเราสามารถวัดสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสารได้ว่า สำเร็จหรือล้มเหลว

การศึกษาในด้านนี้ มีผู้ที่สนใจศึกษากันมากขึ้น โดยเริ่มจากแคทซ์ (Katz, 1959) เป็นคนแรกที่มีความเห็นว่า งานวิจัยเกี่ยวกับ "ผล" หรือ อิทธิพลของสื่อที่มีต่อบุคคลนั้น ควรให้ความสนใจด้อยลงแต่ควรให้ความสนใจ

ต้องงานวิจัยเกี่ยวกับ "การใช้สื่อ" ของบุคคลให้มากขึ้น โดยแคทซ์ชี้ให้เห็นว่า สื่อจะไม่มีอิทธิพลต่อบุคคลที่ไม่เลือกใช้สื่ออย่างแน่นอน และการเลือกใช้นั้น ก็สืบเนื่องมาจากเหตุผลทางจิตวิทยา และความต้องการทางสังคมของแต่ละบุคคลนั้น ๆ

เดวิสสัน (Davison) เป็นผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิดของแคทซ์ โดยให้ข้อคิดว่าบุคคลทุก ๆ คนมีความเกี่ยวพันอย่างยิ่งต่อสังคมและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นสาเหตุให้แต่ละบุคคลมีความต้องการเลือกใช้สื่อหรือเลือกรับข่าวสาร เพื่อสนองความพอใจ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม (อ้างถึงใน พัทธนี เชษจรรยา และคณะ, 2530)

บุคคลแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน มีขบวนการเรียนรู้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีการเลือกเปิดรับสื่อแตกต่างกันไปด้วย

ความต้องการของมนุษย์แตกต่างกันออกไป นอกเหนือจากความต้องการขั้นพื้นฐาน มาส์โลว์ (Maslow) ได้อธิบายว่า มนุษย์เรามีความต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่าง คือ

1. Physiological Need ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการเบื้องต้นที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ความต้องการอากาศสำหรับหายใจ อาหาร น้ำ เสื้อผ้า และความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2. Safety Need ความต้องการความมั่นคง ความปลอดภัย คือมีความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและปลอดภัย

3. Love and Belonging Need ความต้องการความรักและการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม หมายถึง ความอยากมีเพื่อน มีความรัก ต้องการเป็นผู้ให้ความรักและได้รับความรัก เพื่อทำให้รู้สึกว่าคุณไม่ได้อยู่คนเดียวอย่างโดดเดี่ยว อ้างว้างหรือถูกทอดทิ้ง

4. Esteem Need ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรี หมายถึง ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากบุคคลอื่น ต้องการเกียรติยศชื่อเสียง หรือมีความภาคภูมิใจเมื่อประสบความสำเร็จ

5. Self-Actualization Need ความต้องการพัฒนาตนเอง ไปสู่ระดับที่สมบูรณ์ที่สุด หมายถึง ต้องการมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งใหม่ ๆ ความต้องการซาบซึ้งในสุนทรียะ (Aesthetic Need) ความต้องการในขั้นนี้ต้องอยู่ในสภาวะที่พร้อมจะพัฒนาตนเอง หรือสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย

นอกเหนือจากความต้องการทั้ง 5 ชั้นข้างต้น มนุษย์เรายังมีความต้องการอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือ ความต้องการอยากเรียนรู้ (Needs for Cognitive) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะแสวงหาระเบียบ และความเข้าใจ สภาวะแวดล้อมตนเอง ความต้องการที่จะรู้ (Needs for Cognition or Needs for Orientation) นี้ เป็นแรงผลักดันที่มนุษย์เราเรียนรู้มาจากการ อยู่ในสังคม

ซึ่ง แคทซ์, บลัมเลอร์ และกรูวิทซ์ (Katz, Blumler and Gurevitch, 1974) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับสังคมที่มีบทบาทในการกำหนด ความต้องการและความพึงพอใจของบุคคลไว้ดังนี้

1. บุคคลได้รับแรงกดดัน ความตึงเครียด ความขัดแย้งทางสังคม ทำให้บุคคลต้องการผ่อนคลายแรงกดดันต่าง ๆ โดยการบริโภคสื่อมวลชน
2. สถานการณ์ทางสังคมเป็นตัวสร้างให้ปัจเจกบุคคลต้องตระหนักในปัญหา จึงมีความต้องการที่จะแสวงหาข่าวสารจากสื่อ
3. โอกาสที่ปัจเจกบุคคลจะได้รับการตอบสนองความพึงพอใจตาม ความต้องการจากสถานการณ์ทางสังคมมีน้อยมาก ดังนั้นสื่อมวลชนจะเป็นตัวเสริม หรือทดแทนบริการต่าง ๆ ที่ขาดหายไปจากสังคม

4. การบริโภคข่าวสารจากสื่อทำให้สอดคล้องกับค่านิยม การเป็นสมาชิกและการเสริมสร้างความเชื่อของสังคม

5. สถานการณ์ทางสังคมจัดขอบเขตของความคาดหวัง ความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นการเปิดรับสื่อมวลชนจะเป็นตัวสนับสนุนการเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมของกลุ่มในสังคม

ส่วนนักวิชาการสื่อสารมวลชน เช่น แมคคอมส์ และ เบคเคอร์ (McCombs and Becker, 1979) ได้กล่าวว่า บุคคลใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนี้

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (surveillance) โดยการติดตามและสังเกตการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ จากสื่อมวลชน เพื่อให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ให้ทันสมัย และรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรรู้
2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจ (decision) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันโดยการเปิดรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือเหตุการณ์รอบ ๆ ตัว
3. เพื่อต้องการข้อมูลในการพูดคุยหรือสนทนา (discussions) การเปิดรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลมีข้อมูลนำไปใช้ในการพูดคุยหรือสนทนากับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน
4. เพื่อต้องการมีส่วนร่วม (participating) ในเหตุการณ์และความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
5. เพื่อต้องการข่าวสารเพื่อเสริมความคิดเห็น หรือสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว (reinforcement)
6. เพื่อความบันเทิง (entertainment) เพื่อความเพลิดเพลินรวมทั้งการผ่อนคลายอารมณ์ (relaxing)

ซึ่งสอดคล้องกับ บุช (Bush, 1954) ที่กล่าวว่า การที่ประชาชนอ่านหรือฟังข่าวนั้น เขามีเหตุผลที่น่าสนใจพอสรุปได้คือ ข่าวสามารถสนับสนุนเขา

ทั้งที่วงการสนทนาหรือการประชุมสัมมนา รวมทั้งทำให้ผู้อ่านเป็นผู้ทันเหตุการณ์ เมื่อเขาได้ติดต่อด้านธุรกิจหรือสังคมภายนอก นอกจากนั้นเขาสามารถนำไปปรับปรุงพฤติกรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่รู้สึกว่าจะจำเป็นต้องเข้าควบคุม หรืออาจเพราะที่ประชาชนเลือกอ่านข่าว เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางสังคมอันหนึ่ง รวมทั้งอาจเป็นเพื่อให้ได้ประสบการณ์แก่เขาเอง (ยงยุทธ รัชศาสตร์, 2530)

ต่อมา แคทซ์ และ คณะ (katz and Others, 1973) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ โดยได้สร้าง มาตราวัดความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมศาสตร์ (The Social and Psychological Needs) และความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อมวลชนขึ้น โดยนำเอาองค์ประกอบ 3 อย่างมารวมกันเข้าเป็นความต้องการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. Mode คือ ลักษณะของความต้องการ เช่น
 - 1.1 ต้องการให้เพิ่มมากขึ้น
 - 1.2 ต้องการให้ลดน้อยลง
 - 1.3 ต้องการให้ได้มา
2. Connection คือ จุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลต่อสิ่งภายนอก คือ
 - 2.1 การติดต่อเพื่อรับข่าวสารความรู้
 - 2.2 การติดต่อเพื่อความพอใจ เพื่อประสบการณ์ทางอารมณ์
 - 2.3 การติดต่อเพื่อความเชื่อถือ ความมั่นใจ ความมั่นคง และสถานภาพ
 - 2.4 การติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์
3. Referent คือ บุคคลหรือสิ่งภายนอกที่มนุษย์โยงการติดต่อไปสู่ ได้แก่

- 3.1 ตนเอง
 - 3.2 ครอบครัว
 - 3.3 เพื่อนฝูง
 - 3.4 สังคม รัฐบาล
 - 3.5 ชนบประเพณี วัฒนธรรม
 - 3.6 โลก
 - 3.7 สิ่งภายนอกอื่น ๆ ที่มีความหมายน้อยลง
- (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534)

จากความต้องการทั้ง 3 กลุ่มนี้ แคทซ์ และคณะ (katz and Others) ได้เชื่อมโยงความต้องการทั้ง 3 กลุ่มเข้าด้วยกัน เป็นข้อความแสดงความต้องการ (Needs) ของบุคคลซึ่งได้ 35 ข้อความ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความต้องการของบุคคลที่สามารถใช้สื่อต่าง ๆ ตอบสนองให้ความพึงพอใจ (gratifications) ได้

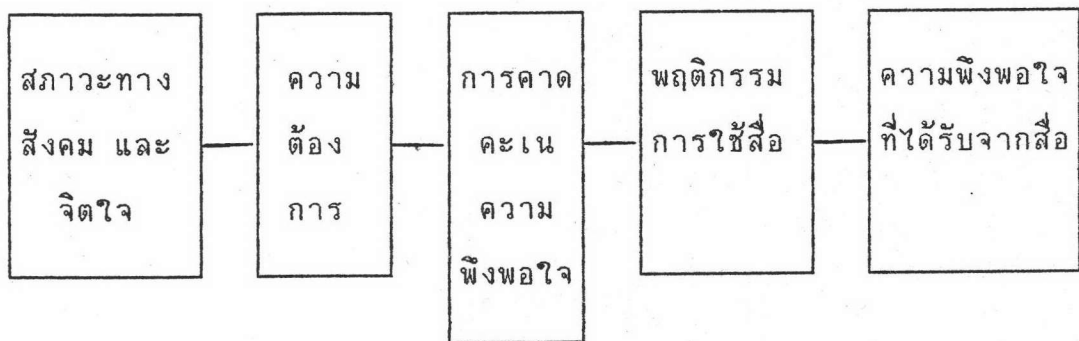
ความต้องการของบุคคลทั้ง 35 ข้อความนี้ แคทซ์และคณะ ได้นำมาสร้างมาตราวัด (rating scale) ระดับของการตระหนักในความสำคัญของความต้องการแต่ละอย่างของบุคคล (individual's need salience) โดยใช้มาตราวัด 4 ระดับ คือ สำคัญมาก สำคัญพอใช้ ไม่ค่อยสำคัญนัก ไม่สำคัญเลย

นอกจากนี้ แคทซ์ และคณะ ยังได้วัดระดับของความพอใจ (Gratifications) ที่ผู้รับสารได้รับจากสื่อประเภทต่าง ๆ โดยสร้างมาตราวัดความพอใจที่สื่อมวลชนให้กับผู้รับสาร เช่น มาตราวัดความพอใจของผู้ชมโทรทัศน์จะตั้งคำถามว่า โทรทัศน์สามารถช่วยในการตอบสนองความต้องการที่จะรับรู้ข่าวสารความเป็นไปในโลกอย่างไร

1. ช่วยได้มาก
2. ช่วยได้พอควร
3. ไม่ค่อยช่วยนัก
4. ไม่ได้ช่วยเลย

และมีการถามประกอบด้วยว่า ถ้าสื่อเหล่านี้ไม่ได้ความพอใจตามต้องการแล้ว มีอะไรบ้างที่จะสนองความต้องการเหล่านั้นได้

ต่อมา แคทซ์ และคณะ (Katz and Others, 1974) ได้อธิบายในแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของบุคคลผู้รับสาร ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นในรูปแบบจำลองดังนี้

แผนภาพที่ 1 แบบจำลองการใช้สื่อเพื่อสนองความพึงพอใจ

จากแบบจำลอง แคทซ์ ได้กล่าวถึง

แนวทางการศึกษาการใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจ คือ การศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับ 1. สภาวะทางสังคมและจิตใจที่มีผลต่อ 2. ความต้องการจำเป็นของบุคคลซึ่งนำไปสู่ 3. การคาดคะเนเกี่ยวกับ 4. สื่อและแหล่งที่มาของสารการคาดคะเนนั้นนำไปสู่ 5. ความแตกต่างกันในการใช้สื่อและพฤติกรรมอื่น ๆ ของแต่ละบุคคล ยังผลให้เกิด 6. ความพอใจที่ได้รับจากสื่อและ 7. ผลอื่นๆที่บางครั้งมิได้คาดหมายมาก่อน (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2528)

ซึ่งสามารถที่จะอธิบายได้ว่า สภาพทางสังคมและจิตใจที่แตกต่างกัน ทำให้มนุษย์มีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป ความต้องการที่แตกต่างกันนี้ ทำให้แต่ละคนคาดหวังหรือคาดคะเนสื่อแต่ละประเภท จะสนองความพอใจได้ ต่างกันออกไป ดังนั้นลักษณะการใช้สื่อของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกัน จะแตกต่างกันออกไป ขั้นสุดท้ายคือความพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อก็จะแตกต่างกันไปด้วย (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2528)

คำอธิบายเกี่ยวกับแบบจำลองข้างต้น อาจยกเป็นตัวอย่างเป็นได้เห็น ในกรณีที่ปัจเจกบุคคลผู้หนึ่งซึ่งมีความต้องการ จำเป็นตามสภาวะทางจิตใจ และสังคม เช่น ต้องการเป็นคนรอบรู้ ทันสมัย เพื่อเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น และมีความคาดหวังจากสื่อมวลชนว่า การบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนจะช่วยสนองความต้องการของเขาได้ เขาจึงเลือกใช้สื่อมวลชนโดยเลือกดูรายการข่าวจากวิทยุโทรทัศน์ ฟังข่าวจากวิทยุกระจายเสียง หรืออ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ที่จะช่วยให้เขาได้รับความพึงพอใจตามที่เขาต้องการได้ คือเป็นคนรอบรู้และทันสมัย ขณะเดียวกันผลจากการบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนทุก ๆ วัน ก็อาจมีผลอื่น ๆ ตามมา นอกเหนือจากการเป็นผู้รอบรู้ทันสมัย เช่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือเปลี่ยนลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมบางอย่างได้เช่นกัน

จากแนวความคิดนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจเจกบุคคล เลือกบริโภคสื่อมวลชนตามความต้องการ หรือแรงจูงใจของผู้รับสารเองและย่อมมีวัตถุประสงค์ มีความตั้งใจ และต้องการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน เพื่อสนองความพึงพอใจของตนเองด้วยเหตุผลต่างๆ กันสำหรับการวิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการเปิดรับรายการข่าวโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานครนี้ ก็ได้นำเอาทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจมาเป็นแนวทางในการศึกษา การศึกษาตามแนวความคิดนี้จึงมิได้มุ่งที่จะศึกษาว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลโดยตรง หรือได้ให้อะไรแก่ผู้รับสารบ้าง แต่สนใจที่จะศึกษาผู้รับสารในฐานะที่เป็นผู้มีสิทธิ์ในการที่จะเลือกเปิดรับสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ว่า ผู้รับสารแต่ละ

คนนั้นมีวัตถุประสงค์ หรือมีความตั้งใจในการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน เพื่อสนองความพึงพอใจของตนเองอย่างไรบ้าง ดังนั้นประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้รับสาร จะเปิดรับรายการข่าวโทรทัศน์หรือไม่มากนักเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับ ลักษณะทางสังคมของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไป ที่ทำให้ประชาชนมีความต้องการแตกต่างกัน ความต้องการที่แตกต่างกันนี้เองที่ทำให้ประชาชนคาดหวังความพึงพอใจแตกต่างกัน ดังนั้นลักษณะการเปิดรับข่าวโทรทัศน์ของประชาชนที่มีความต้องการไม่เหมือนกันก็จะแตกต่างกันไป ขั้นสุดท้ายคือความพึงพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อก็จะแตกต่างกันไป

ดังนั้นการศึกษาตามทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ จึงเป็นการศึกษาแนวใหม่ที่ด้วยหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Media) คือการศึกษาว่ามนุษย์ใช้สื่อมวลชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และได้รับความพึงพอใจจากการตอบสนองความต้องการในเรื่องใดบ้าง

การเลือกเปิดรับสาร

จากแบบจำลองการสื่อสารของ เบอร์โล (Berlo) จะเห็นว่าองค์ประกอบด้านผู้รับสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะทำให้ทราบว่า การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ และผู้รับจะมีการตอบสนอง (feed back) ใดๆหลังจากที่ได้รับข่าวสารไปแล้ว ซึ่งผู้รับสารแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันออกไป

การที่ผู้รับสารนั้นมีความแตกต่างกัน จึงมีความสนใจที่จะเลือกเปิดรับสารแตกต่างกันไปด้วย ดังที่ เดอเฟลอร์ (DeFleur, 1966) เสนอพื้นฐานความแตกต่างไว้ 4 ประการ

1. บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพและสถานภาพทางจิตวิทยา

2. ความแตกต่างกันดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบุคคลมีการเรียนรู้ทางสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

3. บุคคลที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อมกัน ก็จะได้รับ การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป

4. การเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้บุคคลมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และบุคลิกภาพแตกต่างกัน

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Schramm, 1973) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ ด้านต่าง ๆ ในการเลือกรับข่าวสารของผู้รับสาร ดังนี้

1. ประสบการณ์ ประสบการณ์ทำให้ผู้รับสาร แสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน

2. การประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารแสวงหาข่าวสาร เพื่อสนองจุดประสงค์ของตนอย่างใดอย่างหนึ่ง

3. ภูมิหลังแตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจต่างกัน

4. การศึกษาและสภาพแวดล้อม ทำให้มีความแตกต่างในพฤติกรรมการเลือกรับสื่อและเนื้อหาข่าวสาร

5. ความสามารถในการรับสาร เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ ทำให้พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารต่างกัน

6. บุคลิกภาพ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวจิตใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

7. อารมณ์ สภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจ ความหมายของข่าวสาร หรืออาจเป็นอุปสรรคของความเข้าใจความหมายของ ข่าวสารก็ได้

8. ทัศนคติ จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือข่าวสารที่ได้พบ

ซึ่ง วิลเบอร์ ชแรมม์ ได้อธิบายว่า ข่าวสารที่เข้าถึงความสนใจของ ผู้รับสาร จะมีแนวโน้มที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น เมื่อบุคคลมีความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์ ความต้องการที่แตกต่างกันออกไปสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะทำให้บุคคลเกิดกระบวนการเลือกสรรเลือกรับรู้ข่าวสารต่างกัน กระบวนการเลือกสรร เปรียบเสมือนเครื่องกรองสารในการรับรู้ (perception filter) ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยการกลั่นกรอง 3 ชั้นคือ (พีระ จิรโสภณ, 2535)

1. การเลือกรับหรือเลือกสนใจ (selection exposure or selective attention) ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะเลือกสนใจข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ตามความสนใจและความต้องการ เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของตน และหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจ หรือทัศนคติที่มีอยู่เดิม เพื่อไม่ให้เกิดภาวะทางจิตที่ไม่สมดุล หรือมีความไม่สบายใจ ที่เรียกว่า cognitive dissonance ฉะนั้น การลดหรือหลีกเลี่ยงภาวะดังกล่าวได้ ก็ต้องแสวงหาข่าวหรือเลือกสรรเฉพาะข่าวที่สอดคล้องกับความคิดของตน

2. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (selective perception and interpretation) เมื่อบุคคลเลือกรับข่าวสารที่สนใจแล้ว ก็จะตีความหมายของข่าวสารที่ได้รับแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความหวัง แรงจูงใจ สภาวะร่างกายหรือสภาวะอารมณ์ในขณะนั้น

3. การเลือกจดจำ (selective retention) บุคคลจะเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติหรือความเชื่อของตน และจะเลือกจดจำเนื้อหาสาระของข่าวสารที่ได้รับด้วย ดังนั้นการเลือกจดจำเนื้อหาของข่าวสารที่ได้รับจึงเท่ากับเป็นการช่วยเสริมให้ทัศนคติหรือความเชื่อเดิมของผู้รับสารมั่นคงยิ่งขึ้น

การเลือกจดจำนั้น เปรียบเสมือนเครื่องกรองชั้นสุดท้ายที่มีผลต่อการส่งสารไปยังผู้รับสาร ในบางครั้งข่าวสารอาจจะถูกปฏิเสธตั้งแต่ขั้นแรก โดยการไม่เลือกอ่าน ฟัง หรือชมสื่อมวลชน บางฉบับหรือบางรายการ ในกรณีที่ผู้รับสารหลักเลี้ยงไม่ได้ ผู้รับสารก็อาจจะพยายามตีความข่าวสารที่ได้รับตามความต้องการของตนเอง แต่หากว่าข่าวสารนั้นไม่เปิดโอกาสให้ตีความหมายแตกต่างไปได้ ผู้รับสารก็ยังมีโอกาสปฏิเสธข่าวสารนั้นได้อีก เป็นชั้นสุดท้าย กล่าวคือ จะเลือกจดจำเฉพาะบางส่วนที่ตนเองสนใจหรือต้องการเท่านั้น

ผู้รับข่าวสารแต่ละคน ก็จะมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนตามแบบเฉพาะของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไป ซึ่งเมอร์ริลล์ และ โลเวนสไตน์ (Merrill and Lowenstein, 1971) ได้สรุปแรงผลักดันให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกรับสื่อว่า เกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ (อ้างแล้วใน ชวรัตน์ เชิดชัย, 2527)

1. ความเหงา

เมื่อบุคคลจะต้องอยู่ตามลำพัง ไม่สามารถที่จะติดต่อสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้ สิ่งที่ดีที่สุดก็คือ การอยู่กับสื่อ สื่อมวลชนจึงเป็นเพื่อนแก้เหงาได้ และบางทีบางคนก็พอใจที่จะอยู่กับสื่อมวลชนมากกว่าที่จะอยู่กับบุคคลด้วยซ้ำ เพราะสื่อมวลชนไม่สร้างแรงกดดันในการสนทนา หรือทางสังคมให้แก่ตนเอง

2. ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น

มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งต่างๆ อยู่แล้วตามธรรมชาติ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงถือเอาจุดนี้เป็นหลักสำคัญในการเสนอข่าวสาร โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวก่อน ไปจนถึงสิ่งที่อยู่ห่างตัวเองออกไป

3. ประโยชน์ใช้สอยของตนเอง

มนุษย์แสวงหาข่าวสารและใช้ข่าวสารเพื่อประโยชน์ของตนเอง เพื่อช่วยให้ความคิดของตนบรรลุ เพื่อใช้ข่าวสารที่ได้มาเสริมบารมี ให้ความ

บันเท็งแก่ตัวเอง โดยจะเลือกสื่อที่ใช้ความพยายามน้อยที่สุด (least effort) และได้ประโยชน์ตอบแทนที่ดีที่สุด (promise of reward)

4. ลักษณะเฉพาะ

ลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละอย่าง มีส่วนทำให้ผู้รับสารแสวงหา และได้ประโยชน์ไม่เหมือนกัน ผู้รับสารแต่ละคนย่อมจะเข้าใจในลักษณะเฉพาะ บางอย่างจากสื่อที่จะสนองความต้องการ และทำให้ตนเองเกิดความพึงพอใจ

ผู้รับสารมีสิทธิที่จะเลือกเปิดรับสื่อมวลชนตามที่ตนต้องการ เหตุผลในการเลือกเปิดรับสื่อมวลชนของผู้รับสารแต่ละคน สามารถจำแนกได้ดังนี้
โจเซฟ อาร์ โดมินิค (Dominick, 1990)

1. เพื่อการรับรู้ (cognition) หมายถึงการที่ประชาชนผู้รับสาร ต้องการข่าวสาร เพื่อสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความอยากรู้อยากเห็น และความต้องการได้รับการยอมรับว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจส่วนประกอบของสังคม โดยการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบหลัก คือ

- ข่าว
- ความรู้
- บันเทิง

2. เพื่อความหลากหลาย (diversion) ทั้งนี้เพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น

- การกระตุ้นอารมณ์ (stimulation) เป็นการเปิดรับสื่อ เพื่อแสวงหาความเร้าใจ ความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการลดความเบื่อหน่ายในชีวิต

- การพักผ่อน (relaxation) เป็นการเปิดรับสื่อเพื่อผ่อนคลายความเครียดที่มากเกินไป หรือลดความเร้าในชีวิตประจำวันลง

3. เพื่อประโยชน์ทางสังคม (social utility) หมายถึง ความจำเป็นของบุคคลที่ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้นการเปิดรับสื่อ อาจแสดงถึงการยอมรับการสมาคมในสังคม (prosocial) และความผูกพันต่อผู้อื่น ซึ่งอาจแสดงออกได้ดังนี้

- การใช้ภาษาร่วมสมัย (conversation currency) ผู้รับสารอาจเปิดรับสื่อ เพื่อต้องการความทันสมัย โดยการแสดงออกถึงการใช้ภาษา เช่น คำพูดและความเข้าใจต่อคำนิยมใหม่ ๆ เพื่อแสดงความเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยสื่อมวลชนจะเป็นสะพานเชื่อมของคนในกลุ่มเหล่านั้น การใช้ภาษาร่วมสมัยมักปรากฏได้ชัดเจนในกลุ่มวัยรุ่นกับการโฆษณา เป็นต้น

- สื่อมวลชนสัมพันธ์ (parasocial relationship) ในสังคมที่ก้าวหน้ามากขึ้น ปัจเจกชนกลับยังมีความรู้สึกโดดเดี่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเวลาที่มีอยู่จำกัด ถูกนำไปใช้เพื่อการแข่งขันและการประกอบอาชีพ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการสังคม แต่การสมาคมกับมนุษย์ด้วยกันนั้น ถูกจำกัดลงด้วยสังคมที่ก้าวหน้าแบบอุตสาหกรรม มนุษย์จึงมักมีสื่อมวลชนเป็นเพื่อนแทน หรืออย่างน้อยก็อาศัยสื่อมวลชนในการแสวงหามิตร ดังเช่น สังคมในชุมชนเมืองอย่างกรุงเทพฯ เป็นต้น ที่ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นเพื่อนมากกว่าการคบกับเพื่อนบ้านด้วยกัน

4. การผลัดสังคมน (withdrawal) มีลักษณะที่ตรงข้ามกัน เพื่อประโยชน์ทางสังคม กล่าวคือ ในการเปิดรับสื่อหรือเข้าหาสื่อเพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำ ตัวอย่างของการผลัดสังคมน เช่น การเร่งรีบทำงานให้เสร็จสิ้นเพื่อจะได้ไปรับชมโทรทัศน์

สำหรับ ดิริชัย ดิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ (2531) ได้ศึกษาความต้องการใช้สื่อมวลชนของผู้รับสารไว้ดังนี้

1. ความต้องการสารสนเทศ

1.1 เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพปัจจุบันที่อยู่รอบตัวและสภาพปัจจุบันของสังคมและโลก

1.2 เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในการปฏิบัติ หรือ
ความคิดเห็นและในการตัดสินใจ

1.3 สนองความอยากรู้ อยากรู้เห็น และสนองความสนใจ

1.4 ให้การเรียนรู้ เป็นการศึกษาด้วยตนเอง

1.5 สร้างความรู้สึกที่มั่นคงโดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน

2. ความต้องการสร้างควมมีเอกลักษณ์ให้แกบุคคล

2.1 ให้แรงเสริมแก่ค่านิยมส่วนบุคคล

2.2 ให้ตัวแบบทางพฤติกรรม

2.3 แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่น ๆ (ในสื่อมวลชน)

2.4 มองทะลุลึกเข้าไปภายในตนเอง

3. ความต้องการรวมตัว และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

3.1 มองทะลุลึกเข้าไปในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น

3.2 แสดงออกร่วมกับผู้อื่น และเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็น
เจ้าของ

3.3 นำไปใช้ในการสนทนา และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

3.4 ใช้แทนเพื่อน

3.5 ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม

3.6 สร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อน และสังคม

4. ความต้องการความบันเทิง

4.1 การหลีกเลี่ยง หรือ หลีกเลียงจากปัญหาต่าง ๆ

4.2 การผ่อนคลาย

4.3 ได้วัฒนธรรมที่เป็นของแท้ ได้รับความสนุกสนานทาง
สุนทรีย์

- 4.4 ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป
- 4.5 ปลอดภัยอารมณ์
- 4.6 เป็นการกระตุ้นทางเพศ

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร

ผู้รับสารแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะลักษณะทางประชากร (demographic characteristics) ซึ่งได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

1. อายุ

อายุนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมีความแตกต่างกัน ในเรื่องความคิดและพฤติกรรม โดยทั่วไปแล้วคนที่มีอายุน้อยมักจะมีความคิดเสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์ ใจร้อน และมองโลกในแง่ดีมากกว่าคนที่มีอายุมาก ในขณะที่คนที่มีอายุมากจะมีความคิดอนุรักษนิยม ยึดถือการปฏิบัติ ระมัดระวัง และมองโลกในแง่ร้ายมากกว่าคนที่มีอายุน้อย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากคนที่มีอายุมีประสบการณ์ในชีวิต ซึ่งเคยผ่านยุคปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนมีความผูกพันที่ยาวนาน และมีผลประโยชน์ในสังคม มากกว่าคนที่อายุน้อย (ปรมะ สตะเวทิน, 2533)

ลักษณะการใช้สื่อมวลชนของเด็กและวัยรุ่น เด็กจะใช้สื่อเพื่อความบันเทิง เช่นรายการบันเทิง การ์ตูน และเพลงสมัยใหม่ เด็กวัยรุ่นมักนิยมฟังเพลงตามสมัยนิยมมากกว่าดูโทรทัศน์ สำหรับวัยผู้ใหญ่ การเปิดรับโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ มีมากพอ ๆ กัน แต่พออายุ 40 ขึ้นไป ปริมาณการอ่านหนังสือพิมพ์จะลดลง แต่การดูโทรทัศน์จะเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีเวลาว่างมากขึ้น (ยุบล เป็ญจริงค์กิจ, 2534) ซึ่งคนที่มีอายุมากมักจะใช้สื่อมวลชน เพื่อแสวงหาข่าวสารหนัก ๆ มากกว่าเพื่อความบันเทิง ในการฟังวิทยุ คนที่มีอายุมากมักจะฟังรายการที่หนัก ๆ เช่น ข่าว การอภิปรายปัญหาสังคม ดนตรีคลาสสิก รายการศาสนา รวมทั้งคนที่มีอายุมากมักจะดูรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการศึกษา ข่าว และข่าวสารด้วย

2. เพศ

จากการวิจัยทางจิตวิทยาหลายเรื่องได้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันอย่างมากในเรื่อง ความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาท และกิจกรรมของคนสองเพศไว้ต่างกัน ผู้หญิงจึงมักจะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหวหรือเจ้าอารมณ์ โอนอ่อนผ่อนตามและเป็นแม่บ้านแม่เรือน จากงานวิจัยยังพบอีกว่า ผู้หญิงถูกชักจูงใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย (ปรมะ สตะเวทิน, 2533)

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน เพศหญิงใช้เวลาในการดูโทรทัศน์และฟังวิทยุมากกว่าเพศชาย โดยนิยมดูรายการละคร ในขณะที่เพศชายนิยมอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่า ถ้าหากดูโทรทัศน์ เพศชายมักนิยมดูรายการข่าวและกีฬา พฤติกรรมการชมภาพยนตร์โทรทัศน์ของเด็กวัยรุ่น พบว่าเด็กวัยรุ่นชายจะสนใจภาพยนตร์สงครามและจารกรรมมากที่สุด ในขณะที่เด็กวัยรุ่นหญิง สนใจภาพยนตร์วิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากที่สุด นอกจากนั้นยังพบว่าผู้อ่านข่าวชายและหญิงมีผลต่อการจำข่าว และความเชื่อถือข่าวของผู้ฟังชายและหญิงด้วย

3. การศึกษา

มีการศึกษาวิจัยหลายเรื่องได้ชี้ว่า การศึกษาของผู้รับสารนั้นทำให้ผู้รับสารมีพฤติกรรมการสื่อสารต่างกันไป เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูง ก็จะมี ความสนใจในข่าวสารกว้างขวาง แต่จะไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ จะต้อง มีหลักฐานหรือเหตุผลสนับสนุนเพียงพอจึงจะเชื่อ หรือผู้มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ มากกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และ ภาพยนตร์ เป็นต้น

4. ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ

ซึ่งหมายรวมถึง อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ ภูมิหลังของครอบครัว จากการวิจัยพบว่า สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้คนมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน มีประสบการณ์ต่างกัน มีทัศนคติ ค่านิยม และเป้าหมายที่ต่างกัน งานวิจัยของ ชรามม์ และ ไวท์ (Schramm and White, 1949)

ซึ่งศึกษาการเปิดรับสารของผู้รับสารในสังคมอเมริกัน พบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมักเป็นผู้นิยมเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ และนิยมเนื้อหาที่ค่อนข้างหนัก ไม่ค่อยสนใจเนื้อหา ด้านความบันเทิง แม็คเนลลี่ และ คณะ (McNelly and Others, 1968) พบว่าคนที่มีฐานะดีและมีการศึกษาสูง เป็นกลุ่มคนที่ได้รับข่าวสารที่มีเนื้อหาสาระ จากสื่อมวลชนมากที่สุด ผลที่ได้จากการวิจัยในลักษณะเช่นนี้ ก็สามารถอธิบาย ได้เช่นเดียวกับกรณีของการศึกษา คือ ผู้ที่มีรายได้สูงนั้นมักมีการศึกษาสูงมี ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี จึงมักถูกผลักดันให้มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้หา ข้อมูลข่าวสารต่างๆให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ การเปิดรับข่าวสารจึงจำเป็น สำหรับผู้รับสารกลุ่มนี้มากกว่ารายการโทรทัศน์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นเนื้อหา ด้านความบันเทิง (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534)

แนวความคิดเกี่ยวกับข่าวโทรทัศน์

สถานีวิทยุโทรทัศน์เป็นแหล่งข่าวสารที่เสนอเนื้อหาความบันเทิง และ สาระประโยชน์ให้กับประชาชน การเสนอข่าวทางโทรทัศน์นั้นสามารถที่จะ ทำให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารได้รวดเร็ว ได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงในเวลา เดียวกัน โทรทัศน์จึงนับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทในการเสนอข่าว (ดวงทิพย์ วรพันธุ์, 2525)

สำหรับความหมายของข่าวโทรทัศน์นั้น (ดวงทิพย์ วรพันธุ์, 2525) ได้กล่าวว่า "รายการข่าวโทรทัศน์จะประกอบด้วย ข่าวที่มีเนื้อหาโดยรวม สรุปรุ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นว่าเป็นเหตุการณ์อะไร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไมเหตุการณ์นั้นจึงเกิดขึ้น และเมื่อรวมกับลักษณะของสื่อโทรทัศน์แล้ว ข่าว โทรทัศน์ควรมีความหมาย คือ ข่าวสารที่เกิดขึ้นใหม่ที่น่าสนใจ มีผลกระทบต่อ สาธารณชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์สามารถสื่อข่าวรายงานข่าว ถ่ายภาพ และภาพยนตร์บันทึกภาพได้ เพื่อจัดทำรายการข่าวในประเทศ ข่าว

ต่างประเทศ ชาวกีฬา และการวิเคราะห์ข่าว ซึ่งอาจจะออกอากาศในรูปแบบ
ภาพยนตร์ ภาพการ์ตูนข่าว หรือการ์ตูนประกอบ"

สรรพสิริ วิริยศิริ, 2530 (อ้างถึงใน จตุพร ทองอ่อน, 2533)
ก็ยังสามารถอ้างถึงข่าวโทรทัศน์ว่า เป็นการรายงานด้วยภาพและเสียงควบคู่กันไป
เพื่อให้ผู้ชมได้รู้ถึงเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพื่อให้เป็น
ประโยชน์ในการวินิจฉัย ความถูกต้องได้ด้วยตนเอง และกำหนดแนวทางการ
วางตัว และการประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ข่าวโทรทัศน์จึงทำได้แต่
เพียงการรวบรวม เรียบเรียง เลือกคัดตัดต่อ จัดอันดับข่าวก่อนที่จะนำเสนอ
ต่อผู้ชม

ปมูช ศุภสาร (2530) ได้ให้ความหมายของรายการข่าวทางวิทยุ
โทรทัศน์ ไว้ดังนี้ รายการข่าวโทรทัศน์ หมายถึง รายการที่ผลิตขึ้นโดยใช้
รูปแบบของการประกาศอ่านคำบรรยาย การรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ หลาก
หลายกันไป การนำเสนอด้วยวิธีเหล่านั้นอาจทำด้วยภาพทั้งหมดหรือบางส่วนหรือ
ปราศจากภาพเหตุการณ์ที่เป็นข่าวก็ได้ ก่อนการนำเสนอข่าวจะมีการแสวงหา
รวบรวม จัดและเก็บข้อมูลของเหตุการณ์ในข่าวแต่ละข่าวได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง
จากนั้นผู้เขียนและหรือผู้รายงานจะนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราว มีเนื้อหาสาระ
และรายละเอียดของเหตุการณ์ในข่าวนั้นให้เกิดความกระชับชัดเจน และได้ใจ
ความภายในระยะเวลาการนำเสนอที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อเป็นการดึงดูดและ
เรียกร้องความสนใจจากผู้ชมให้ชมรายงานข่าวนั้น ๆ และเพื่อเป็นการบริการ
ประชาชนด้านข่าวสารอย่างถูกต้องอีกด้วย

คุณสมบัติของข่าวที่ดี (มาลี บุญศิริพันธ์, 2526)

1. ความถูกต้อง (accuracy)

ข่าวจะต้องมีความถูกต้อง เทียบเท่าแน่นอนในเรื่องต่าง ๆ โดย
เฉพาะอย่างยิ่ง ชื่อ นามสกุล อายุ บุคคล สถานที่ เวลา ตัวสะกดชื่อต่าง ๆ

2. ความสมดุลย์ (balance)

ความสมดุลย์เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการรายงานข่าว ความสมบูรณ์ของข่าวอยู่ที่การเสนอข้อเท็จจริงที่สมดุลย์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์ได้ ความสมดุลย์นี้มีได้หมายถึงการเสนอรายละเอียดทุกบททุกตอน แต่ต้องเน้นในเรื่องการเลือกข้อเท็จจริงที่เป็นผลของเหตุการณ์อย่างถูกต้อง

3. ความเป็นกลาง (objectivity)

หมายถึง การรายงานข่าวอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ หรือใส่ความคิดของผู้เขียน ควรพยายามเสนอข่าวที่เกิดขึ้นในทุกแง่มุมให้มากที่สุด พยายามไม่เอาใจตัวเองเข้าไปผูกพันกับเหตุการณ์ หรือรายงาน

4. กะทัดรัดและชัดเจน (concise and clear)

ข่าวที่ดีควรมีรูปแบบการเขียนที่กระชับแจ่มแจ้ง โดยใช้ภาษาที่สั้นรัดกุม อ่านแล้วเข้าใจทันที การเขียนข่าวที่ดีต้องเขียนอย่างตรงไปตรงมา ชัดเจน ภาษา และความหมายและต้องมีความสมดุลย์ในตัวของมันเอง (balance and fair)

5. ทันต่อเหตุการณ์ (recentness)

ข่าวที่มีคุณค่าต้องปัจจุบัน เกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้เมื่อวานนี้ หรือวันนี้ ข่าวบางข่าวอาจไม่จำเป็นต้องมีเหตุการณ์เกิดขึ้นก็อาจนำมารายงานได้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมถูกต้องกับกาลเวลาปัจจุบันได้

ความน่าเชื่อถือของข่าวโทรทัศน์ (ดวงทิพย์ วรพันธ์, 2532)

ความน่าเชื่อถือของข่าวโทรทัศน์ ส่งผลให้ผู้ชมต้องรับรู้ข่าวในเรื่องสำคัญคือ

1. การคัดเลือกข่าว ผู้ดูผู้ชมอาจล่าเอียงชอบข่าวที่มีภาพประกอบเรื่องราวที่เป็นข่าว ซึ่งถ่ายทำและตัดต่อดี ทั้ง ๆ ที่สถานีเองก็ต้องพยายามสร้างเรื่องราวที่ไม่มีภาพประกอบโดยการหาภาพที่มีอยู่ (stock shots)

2. การจัดลำดับข่าว ในระยะสั้นผลของการจัดลำดับข่าวอาจไม่มีผลต่อผู้ผู้ชมได้มากเท่าสื่อหนังสือพิมพ์ แต่ในระยะยาวอาจมีผลสะสมต่อผู้ผู้ชมในลักษณะ "คนเราคิดในเรื่องที่ถูกรายการให้คิด แต่ไม่ได้คิดอยู่ในระดับเดียวกันกับที่ถูกรายการให้คิด"

3. การสนับสนุน ลักษณะของภาพและเนื้อหาข่าวที่เกิดจากการตั้งคำถามนำประกอบภาพที่แทรก (insert) อย่างได้จังหวะเป็นการกำกับ (staging) ข่าวให้ออกมาในรูปการสนับสนุนบุคคล การป้อนข่าวสารเพื่อการบริหารงาน และการสร้างสรรค์ความรู้สึกที่ดี เช่น เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

4. การสร้างข่าว การหลีกเลี่ยง "ข่าวแจก" (free news clops or handouts) และต้องการเสนอข่าวสารหนีความซ้ำซากจำเจ ผู้ผู้ชมจึงได้รับรู้ข่าวสารที่ไม่ซ้ำข่าวเพิ่มขึ้น

5. การติดตามข่าว การเสนอข่าวซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัย โดยเฉพาะการกระทำที่ออกอาจในที่สาธารณะ ซึ่งผลของการกระทำไม่ได้สิ้นสุดขณะรายงานข่าวครั้งแรกมีผลกระตุ้นให้ผู้ผู้ชมติดตามดูรายงานข่าวครั้งต่อไปของสถานี

6. การรับรู้เรื่องราวที่เป็นข่าว หากผู้ผู้ชมดูรายการข่าวโทรทัศน์ตั้งแต่ต้นจนจบรายการ จะทำให้ผู้ผู้ชมได้รับรู้เรื่องราวที่เป็นข่าวระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับนานาชาติซึ่งเกิดขึ้นใน 24 ชม.

องค์ประกอบของข่าว

องค์ประกอบของข่าวจะเป็นตัวกำหนดคุณค่า ความน่าสนใจ ตลอดจนความสำคัญของข่าวนั้น ๆ ข่าวที่มีองค์ประกอบของข่าวมากย่อมจะเป็นข่าวที่มีคุณค่า และมีความน่าสนใจสูง ซึ่งสามารถสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ดี ดังนั้น องค์ประกอบของข่าวจึงเป็นเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งที่บรรณาธิการข่าวใช้ในการตัดสินใจคัดเลือกข่าว เพื่อนำเสนอสู่สาธารณะ

การเสนอข่าวสารเพื่อบริการผู้ฟัง ผู้ชม หรือผู้อ่านของสื่อมวลชน จะมีแง่มุมของการเสนอข่าวหลายประการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์มากที่สุด ข่าวที่เผยแพร่จะมีแง่มุมของข่าว (News Angles) หลายประเด็น หรือ ประเด็นเดียวก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของข่าวที่นำเสนอ นั่นองค์ประกอบของ ข่าว มีดังนี้ (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2529)

1. ความทันต่อเหตุการณ์ หมายถึงความรวดเร็วฉับไวในการรายงาน เหตุการณ์ให้ผู้อ่านได้ทราบทันที ดังนั้น ข่าวจะต้องสด ใหม่ และทันเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปข่าวบางข่าวจะมีลักษณะเป็นเสมือนสินค้าหรือวัตถุที่ใช้แล้ว โดยที่บางคนจะให้ความสนใจข่าวที่ผ่านมา โดยเฉพาะข่าวที่ให้รายละเอียด ตามหลังข่าวสดที่ออกกระจายเสียงทางวิทยุโทรทัศน์

2. ความใกล้ชิด ความสนใจของผู้อ่านจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ โดยที่ผู้อ่านจะให้ความสนใจในข่าวที่ตนเองมีส่วน หรือมีความใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็น การรู้จักบุคคลในข่าว สถานการณ์ และสถานที่ที่เกี่ยวข้องในข่าว ผู้อ่านจะให้ความสนใจในสิ่งที่ใกล้ตัวเองหรือชุมชนของตนเองมากกว่าในสิ่งหรือชุมชนที่ไกลออกไปจากตัวเอง

3. ความขัดแย้ง คนส่วนใหญ่จะให้ความสนใจอย่างมากต่อเหตุการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือมีการเผชิญหน้า เช่น ข่าวเกี่ยวกับการสู้รบ สงคราม เป็นต้น นอกจากนั้นจะเป็นความขัดแย้งทั่วไป เช่น ขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมนุษย์ กับสัตว์หรือระหว่างเชื้อชาติต่อเชื้อชาติ เป็นต้น

4. ความเด่น ความเด่นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของบุคคล สถานที่และสิ่งของมักจะเป็นสิ่งที่ดึงดูด และกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่าน จุดเด่นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนมักจะนำมาเสนอเพื่อสนองความต้องการในกลุ่มผู้อ่าน

5. ความต่อเนื่อง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์มักจะนำเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อ่านมาเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนเสมอ เช่น ข่าวเกี่ยวกับการทำงานของ

การประปา การไฟฟ้า ภาษีอากร การประท้วง การว่างงาน เป็นต้น ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้คนในชุมชน

6. ความใหญ่โตหรือความสำคัญของเรื่องหรือเหตุการณ์ สัญชาติญาณมนุษย์โดยทั่วไปมักจะมีความสนใจเรื่องที่ใหญ่โต และเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย และมีจำนวนหรือขนาดใหญ่โต เช่น อุบัติเหตุรถชนหรือคว่ำ ตายหมู่ เครื่องบินตก น้ำท่วม เป็นต้น

7. คุณค่าหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ความแปลก เช่น หมากัดคนไม่เป็นข่าว แต่คนกัดหมาเป็นข่าว ความผิดปกติ เช่น หมูออกลูกมีงวง ความตื่นเต้นตกใจ เร้าอารมณ์ เช่น อารมณ์ทางเพศ การกดขี่ทารุณ และความตลกขบขัน เป็นต้น

คุณค่าดังกล่าวทั้ง 7 นี้ คุณค่าของข่าวในด้านความใหม่ หรือความทันต่อเหตุการณ์ ความใกล้ชิดผู้อ่านได้รับคะแนนของควมมีคุณค่าของข่าวมากที่สุด รองลงไปได้แก่ คุณค่าของความต่อเนื่องของผลกระทบและความขัดแย้ง การกำหนดคุณค่าของข่าวนั้นอาจจะมีมาก หรือละเอียดกว่านี้ แต่โดยทั่วไปแล้วก็กล่าวโดยรวมได้ว่า ข่าวเป็นรายงานของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่มีความสำคัญและน่าสนใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

งานวิจัยในประเทศ

ชิป จิตนิยม (2534) ได้ทำการศึกษา ความต้องการข่าวสาร การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของกลุ่มประชาชนผู้ใช้บริการเคเบิลทีวี : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกของ บริษัทอินเตอร์เนชั่นแนลบรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น จำกัด (ไอบีซี) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาพฤติกรรมการรับชมรายการของสมาชิก IBC ที่มีต่อรายการต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างการคาดหวังผลตอบแทน ความพึง

พอใจที่จะได้รับการรับชม กับพฤติกรรมการรับชมรายการของ IBC รวมทั้ง
ศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสำคัญ และการจัดลำดับของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อ
การรับชมรายการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน 213 คน ผลการวิจัยพบว่า
เหตุผลสำคัญในการตัดสินใจเป็นสมาชิก หรือติดตามรับชมรายการคือ เห็นว่ามี
รายการที่น่าสนใจให้เลือกชมมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ เสริมโอกาสรับ
ข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อโทรทัศน์ปกติ

การทดสอบสมมติฐาน พบว่าระดับการศึกษาเป็นคุณลักษณะทางประชากร
และสังคมเพียงตัวแปรเดียว ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับชมรายการ นั่นคือ
ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะรับชมรายการของไอพีซีเคเบิลทีวีมากกว่าผู้มี
การศึกษาในระดับต่ำกว่า การทดสอบสมมติฐานพบว่า การคาดหวังผล ตอบ
แทนความพึงพอใจ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับชมรายการของสมาชิก
ไอพีซีเคเบิลทีวี และเมื่อวิเคราะห์การจัดลำดับของปัจจัยทางด้านคุณลักษณะทาง
ประชากรและสังคมแล้วพบว่า การศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด ส่วนปัจจัย
ทางด้านองค์ประกอบของการคาดหวังผลตอบแทนความพึงพอใจนั้นพบว่า ความพึง
พอใจเพื่อการนำข่าวสารไปสนทนากับบุคคลอื่น เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด
ในการทำนายพฤติกรรมการรับชมรายการของไอพีซีเคเบิลทีวี

อุษา จันทรประภาศ (2534) วิทยานิพนธ์เรื่อง การใช้ประโยชน์และ
ความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชนของสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการใช้
ประโยชน์ และความพึงพอใจของผู้ฟัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน
301 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ฟังมีพฤติกรรมการเปิดรับฟังรายการ คือ ฟัง
ค่อนข้างบ่อย สาเหตุที่ฟังก็เพราะ รูปแบบรายการน่าสนใจ และผู้ฟังสนใจ
เนื้อหาเกษตรมากที่สุด ผู้ฟังมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในระดับมาก
เฉพาะเรื่องที่เป็นเนื้อหาสาระของรายการ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไป
หาน้อย ดังนี้ 1. หลักการที่เป็นรายการของประชาชน 2. ความรู้ 3. ข้อมูล

ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน 4. รายการที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชน 5. วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ 6. ข่าวสาร 7. ข้อมูลเพื่อใช้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น

ชนิษฐา เบญจาทิกุล (2535) งานวิจัยเรื่อง ทักษะการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมต่อรายการสารคดี ศึกษาเฉพาะกรณีรายการหนึ่งในร้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ทักษะคติของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ลักษณะประชากร ทักษะคติต่อรายการ และการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับชมรายการ สาเหตุของการไม่ชมรายการ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะประชากรกับทักษะคติ และ กับการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ ซึ่งทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ชมรายการส่วนใหญ่มีทักษะคติที่ดีต่อรายการ และเห็นด้วยในการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับชมรายการ และจากการศึกษาความสัมพันธ์พบว่า เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับทักษะคติต่อรายการ และ อาชีพมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับชมรายการ

ภักธิดา พันธุมเสน (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชน ของนักเรียนในโรงเรียนสตรีรัตนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาลักษณะพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชน ที่สนองตอบต่อความต้องการจำเป็นของนักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนสตรีรัตนทบุรีผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนในปริมาณที่สูง มีการเปิดรับสื่อมวลชน จำนวน 10 สื่อ สื่อที่เปิดรับมากคือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือการ์ตูน เทปเพลง ฯลฯ เนื้อหาที่เปิดรับ อันดับ 1 ประเภทบันเทิง อันดับ 2 คือ ประเภทข่าว และอันดับสุดท้ายคือ ประเภทความรู้ และในการเปิดรับสื่อมวลชนของนักเรียนได้สนองตอบต่อความจำเป็น 4 ประการ โดยสนองความต้องการด้านอารมณ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความต้องการสร้างความมั่นใจ และ

สถานภาพของนักเรียน อันดับ 3 คือ ความต้องการข่าวสารความรู้ อันดับ 4 คือ ความต้องการหลีกเลี่ยงสภาพความเป็นจริงชั่วขณะ ซึ่งความต้องการทั้ง 4 ข้อนี้ เกิดจากความต้องการทางด้านจิตใจ และสังคมของนักเรียน

／ อรพินท์ ศักดิ์เอี่ยม (2537) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ ที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ ผลการวิจัยพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เปิดรับชมมาก 3 อันดับแรก คือ รายการประเภทการ์ตูน เหตุผลที่ทำให้เด็กเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กมากที่สุด คือทำให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่า เด็กมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง เหตุผลที่สร้างความพึงพอใจมากที่สุดคือทำให้เกิดความรู้สนุกสนาน เพลิดเพลิน ส่วนด้านการใช้ประโยชน์พบว่า เด็กนำสิ่งที่ได้จากการชมรายการโทรทัศน์ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ในระดับปานกลาง โดยนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาสติปัญญา และความสามารถพื้นฐานมากที่สุด

ชูศักดิ์ รongสวัสดิ์ (2537) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างรูปแบบเนื้อหา ของรายการมอต่างมุม กับทัศนคติ ความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์ ของผู้ชมรายการมอต่างมุม ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมชมรายการมอต่างมุม จะมีพฤติกรรมเจาะจงในการแสวงหาข่าวสาร และการใช้สื่อตามความพอใจ และความต้องการ ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการในการรับรู้เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวของข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งต้องการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการเสริมความคิด และตัดสินใจในข้อมูลข่าวสารที่สนใจนั้น ๆ สำหรับทัศนคติต่อรายการมอต่างมุม พบว่า คุณลักษณะของประชากรไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ที่มีต่อรายการมอต่างมุม ยกเว้น เพศ และอาชีพ

งานวิจัยต่างประเทศ

เลวี (Levey, 1983) ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุของการชมข่าวโทรทัศน์ พบว่า 75% ของผู้ตอบคำถามให้เหตุผลในการชมข่าวโทรทัศน์ว่า

- ต้องการติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน
- เพื่อเป็นข้อมูลในการสนับสนุนความคิดของตน
- เพื่อความบันเทิง
- เพื่อความบันเทิง ผ่อนคลาย

เนื้อหาของข่าวที่ผู้ชมให้ความสนใจ คือ ข่าวเศรษฐกิจ และวิธีการของผู้บริโภคที่ชาญฉลาด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด เช่น ข่าวอาชญากรรม อุบัติเหตุ (อ้างแล้วในกมลวรรณ โล่ห์ลีวานนท์, 2534)

ปาล์มกรีน เวนเนอร์ และเรย์เบิร์น (Palmgreen, Wenner and Rayburn, 1981) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจจากการชมรายการข่าวโทรทัศน์ โดยการสุ่มตัวอย่างจากผู้ชมในเมืองเล็กซึ่งต้น รัฐเคนตักกี มาจำนวน 327 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังจะได้รับประโยชน์ในด้าน ความต้องการรู้ข่าวสารทั่วไป เพื่อประกอบการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ เพื่อความบันเทิง เพื่อการติดต่อระหว่างบุคคลและปฏิกริยาจากสังคม มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในประโยชน์ที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์ดังกล่าว

รูบิน (Rubin, 1981) ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การใช้สื่อโทรทัศน์ของผู้ชมซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า การดูรายการโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับความตั้งใจที่จะได้รับประโยชน์ในแง่ต่าง ๆ จากโทรทัศน์ เช่น ผู้ที่มีความตั้งใจจะติดตามข่าวสารการเมือง จะเลือกดูรายการที่เสนอสาระต่าง ๆ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และยังพบความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างผู้ที่มีความตั้งใจจะใช้สื่อฆ่าเวลากับการดูรายการข่าวทางโทรทัศน์ด้วย

ปาล์มกรีน และ เรย์เบิร์น (Palmagreen and Rayburn, 1979) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อ เพื่อประโยชน์และความพึงพอใจในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ โดยศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจในการชมโทรทัศน์ด้านการศึกษาในรัฐเคนตักกี ด้วยการสุ่มตัวอย่าง 526 คน ผลการวิจัย พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ชมมีความแตกต่างกันสูงและมีความสัมพันธ์กันในเชิงลบ คือ ความคาดหวังสูง ความพึงพอใจก็จะต่ำ หรือถ้าความคาดหวังต่ำ ความพึงพอใจก็จะสูง

เวนเนอร์ (Wenner, 1982) ทำการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจที่แสวงหารายการโทรทัศน์ โดยทำการสุ่มตัวอย่างผู้ชมโทรทัศน์จากเมืองไอโอวา รัฐไอโอวา จำนวน 306 คน พบว่า ความพึงพอใจที่ได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังจากการชมโทรทัศน์ โดยความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ (เช่น ได้รับความรู้ ความบันเทิง ความสัมพันธ์กับครอบครัว) จะมีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในเรื่องเดียวกัน และไม่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในเรื่องต่างกัน

บลูเมอร์ และ แม็คควอล (Blumler and McQuail, 1969) ได้ใช้วิธีการ Uses and Gratifications Approach ในการวิจัยเพื่อหาคำตอบในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปในอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 1964 ว่า "ทำไมคนจึงดูรายการทีวีเกี่ยวกับการหาเสียงทางการเมือง" และ "รายการทางการเมืองในลักษณะไหนที่ผู้ชมต้องการ" หลังจากสัมภาษณ์ผู้ชมกลุ่มหนึ่งก็ได้คำตอบ เช่น เพื่อดูว่าพรรคการเมืองนั้น ๆ จะทำอะไรบ้าง หากได้เป็นรัฐบาล เพื่อติดตามข้อปัญหาที่ถกเถียงกันในแต่ละวัน เพื่อดูว่าหัวหน้าพรรคแต่ละพรรคเป็นอย่างไร เป็นต้น (อ้างแล้วในพีระ จิรโสภณ, 2527)

คอมเปสซี (Compesi, 1980) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Gratifications of Daytime Tv Serial Viewers กลุ่มตัวอย่างคือ

ผู้ชมรายการโทรทัศน์ภาคกลางวัน โดยใช้วิธีการจัดกลุ่มของความพึงพอใจที่ได้รับจากผู้ชมทั้งหมด 52 อย่าง เพื่อจัดรวมเป็น 7 กลุ่มใหญ่ ๆ และตีความหาความสำคัญแต่ละกลุ่ม รวมทั้งความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ หาค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม ปัจจัยพื้นฐานของค่าเฉลี่ยของปัจจัยทั้งหมดได้ผลคือ กลุ่มปัจจัยที่จัดแบ่งได้เป็น 7 กลุ่มใหญ่ คือ ผู้ชมที่ชมเพื่อ

1. ได้รับความบันเทิง
2. ชมเพราะเป็นนิสัย เป็นกิจวัตรอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวัน
3. ดูเพราะอยู่ในช่วงเวลาที่สะดวกที่จะดู
4. ดูเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางสังคม ในการติดต่อกับคนอื่นรวมทั้งการดูกับเพื่อนและการนำไปพูดคุยกับเพื่อนด้วย
5. ดูเพื่อเป็นการพักผ่อน หรือหลีกเลี่ยงปัญหา เพื่อลดความตึงเครียด
6. หลีกเลี่ยงความเบื่อหน่าย ดูเพราะเบื่อหรือไม่มีอะไรทำหรือไม่มีรายการที่มีค่าพอจะดูในเวลาเดียวกันนั้น
7. ดูเพื่อค้นหาความจริงใหม่ ๆ หรือเพื่อหาคำแนะนำ เพื่อช่วยแก้ปัญหาในชีวิตของผู้ดู หรือใช้เป็นแหล่งอ้างอิงที่เป็นบุคคล ช่วยให้ผู้ดูเข้าใจชีวิตของตัวเองและชีวิตของคนอื่น ๆ หรือใช้สะท้อนความเป็นจริงทางสังคม กลุ่มของความพึงพอใจต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ชมรายการโทรทัศน์นั้นชมรายการเหล่านั้นเพื่อตอบสนองความพึงพอใจด้านใดบ้าง

งานวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับสาร

งานวิจัยในประเทศ

ศิริชัย ศิริกายะ (2525) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในเขตเมืองป็นชนบท พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของค่านิยมสมัยใหม่ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน ขณะเดียวกันยังพบว่า สื่อวิทยุ

โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นสื่อที่มีผู้นิยมใช้มากเรียงตามลำดับ โดยที่โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีแนวโน้มของการได้รับความนิยมนสูงขึ้นอย่างมาก

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ สุพัตรา เพชรมณี (2526) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ และอ่านหนังสือพิมพ์ทุก ๆ วัน หรือเกือบทุกวัน และปริมาณการรับสื่อทั้งสามก็นานพอสมควร การเปิดรับสื่อโทรทัศน์และวิทยุเพื่อความบันเทิงมากกว่าหนังสือพิมพ์ ซึ่งหนักไปในการให้ข่าวสาร ความรู้

ดารณี ถนอม (2533) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารรัฐสภาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ และอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารรัฐสภาแตกต่างกัน และพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารรัฐสภามีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับข่าวสารรัฐสภา

กมลวรรณ โล่ห์ลีวานนท์ (2534) ได้ศึกษาความรุนแรงในข่าวโทรทัศน์กับทัศนคติความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมปลาย พบว่า นักเรียนดูข่าวโทรทัศน์ภาคค่ำไม่แน่นอนและชอบดูข่าวประเภท ศิลปะ/วัฒนธรรม/บันเทิง ข่าวกีฬา ข่าวต่างประเทศผ่านดาวเทียม และยังพบว่า เพศ ลักษณะการเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับทัศนคติด้านความรุนแรงในข่าวโทรทัศน์

สุภาพงษ์ ระรวยทรง (2535) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารความรู้ และทัศนคติต่อการเสนอข่าวต่างประเทศทางสื่อมวลชนของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่ารายได้ เพศ มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางหนังสือพิมพ์ อายุมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางวิทยุ การศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางสื่อมวลชน

การเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ มีความสัมพันธ์
กับความรู้ด้านข่าวต่างประเทศ การเปิดรับข่าวสารต่างประเทศทางหนังสือพิมพ์
มีความสัมพันธ์กับทัศนคติเกี่ยวกับข่าวต่างประเทศ

อารยา ศุภทรมงคล (2535) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร
โฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศน์ของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ใน
ส่วนของการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากโทรทัศน์ พบว่า มีความแตกต่างในการ
เปิดรับในตัวแปรการศึกษา โดยประชาชนที่มีการศึกษาระดับ ปวช., สูงกว่า
ปริญญาตรี, มัธยมศึกษา, ปริญญาตรี, มีการเปิดรับข่าวจากโทรทัศน์มากกว่ากลุ่มที่มี
การศึกษาระดับประถมศึกษา ปวส.

สุภารักษ์ จูตระกูล (2537) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าว
สารกับความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการ ทิ้งขยะแยกประเภท เพื่อ
การหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (RECYCLE) ของประชาชนในเขต
กรุงเทพมหานคร พบว่า อาชีพแตกต่างกัน มีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน
บุคคลในครอบครัว เพื่อนร่วมอาชีพ ครู แผ่นพับ โปสเตอร์ งานนิทรรศการ
แตกต่างกัน การศึกษาแตกต่างกันมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน แผ่นพับ
โปสเตอร์ งานนิทรรศการแตกต่างกัน

ไพลิน ศศิธนากรแก้ว (2537) ได้ศึกษาการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อม
ทางโทรทัศน์ ความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ
รายได้ต่างกัน มีระดับการเปิดรับข่าวสารสิ่งแวดล้อมจากสื่อมวลชนแตกต่างกัน

สุนารี ประสานเสริมส่ง (2537) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร และทัศนคติที่มีต่อน้ำมันไร้สารตะกั่วของผู้เลือก
ใช้น้ำมันเบนซิน สำหรับรถยนต์นั่งส่วนบุคคลในเขต กทม. ในส่วนของ

พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารต่างๆ ไปจากโทรทัศน์มากที่สุด รายการโทรทัศน์ที่นิยมดูมากที่สุดคือ ข่าวประจำวัน (เวลา 19.00 - 20.30 น. โดยประมาณ) และนิยมดูข่าวช่อง 7 มากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

เซลฟ์ (Self, 1988) ได้ทำการศึกษาพบว่าการศึกษาและรายได้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายพฤติกรรมการเลือกใช้สื่อ

โรบินสัน (Robinson, 1972) ได้ทำการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อ และระดับความรู้ทางด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคล โดยกลุ่มคนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการใช้สื่อ และมีระดับความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารต่างกันไปด้วยกล่าวคือ กลุ่มคนที่มีความรู้สูง เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ด้านข้อมูลสารคดี และจะเพิ่มพูนความรู้ด้านนั้นของตนให้มากขึ้น โดยการใช้อ่านสื่อมวลชน

เซียร์ส และ ฟรีดแมน (Sears and Freedman, 1967) ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับสารของบุคคล พบว่า กลุ่มตัวแปรทางด้านบุคคลที่เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนที่ดีที่สุดคือ ระดับการศึกษา และระดับชั้นทางสังคม ซึ่งตัวแปรหลังนี้ใช้อาชีพเป็นเครื่องชี้ได้

งานวิจัยเกี่ยวกับรายการข่าวโทรทัศน์

การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องข่าวโทรทัศน์ที่มีคุณค่าถูกใจประชาชนไทย ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยที่คนไทยต้องการ (2535) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 100 คน ผลการสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่าง

นิยมชมรายการข่าวจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 มากเป็นอันดับ 1 ช่อง 9 เป็นอันดับ 2 และช่อง 3,5 มาเป็นอันดับ 3 และ 4 ตามลำดับ สำหรับสาเหตุในการชมรายการข่าว กลุ่มตัวอย่างนิยมข่าวที่มีการเสนอข่าวที่ทันต่อเหตุการณ์ และการเสนอข่าวหลากหลายรูปแบบและเลือกชมรายการข่าวเป็นประจำในช่วงข่าวภาค 20.00 น. ซึ่งเป็นช่วงที่นิยมมากที่สุด สาเหตุในการรับชมส่วนใหญ่ เพราะเป็นเวลาที่อยู่บ้านสำหรับรายการที่ชื่นชอบ ได้แก่ ข่าวการเมือง 29% ส่วนข่าวพัฒนานั้นชื่นชอบเพียง 5% เท่านั้น ส่วนในเรื่องของเสรีภาพและการนำเสนอข่าวของโทรทัศน์ในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่าง 61% ได้แสดงทัศนคติว่าเสรีภาพในการเสนอข่าวถูกจำกัดโดยรัฐบาลและอำนาจทหาร และยังได้ให้ข้อคิดในการแก้ไขปัญหาคือ ควรให้โทรทัศน์เป็นของประชาชน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการแทรกแซงเพื่อให้มีเสรีภาพในการนำเสนอ นอกจากนี้ ควรให้มีการออกกฎหมายคุ้มครอง และรับรองสิทธิสื่อมวลชน

ดวงทิพย์ วรพันธ์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ข่าวโทรทัศน์ : สภาพแวดล้อมไทยวิถีการแพร่กระจายและการรับรู้ ซึ่งพบว่าสภาพแวดล้อมสังคมไทยที่มีผลต่อการเสนอข่าวโทรทัศน์มากที่สุดคือ การเมือง เศรษฐกิจ การผลิต รายการข่าวประจำวัน มีกระบวนการที่ซับซ้อนขึ้น ขั้นตอนสำคัญคือ การคัดเลือกข่าวและจัดลำดับความสำคัญของข่าว การจัดลำดับความสำคัญของข่าวยังให้ความสำคัญกับบุคคลในข่าว เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับข่าวด่วนล่าสุด จากการติดตามรายงานมากเป็นพิเศษ

ในส่วนเนื้อหาข่าวที่ได้รับรู้เป็นข่าวในประเทศมากกว่าข่าวต่างประเทศ ข่าวระดับชาติมากกว่าข่าวระดับนานาชาติและข่าวท้องถิ่น ชาวหนักที่ให้สาระประโยชน์มากกว่าข่าวเบา ข่าวแท้มากกว่าข่าวเทียม ข่าวที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ยังมีปริมาณน้อยกว่าข่าวการเมืองและข่าวกิจกรรมเกี่ยวกับกองทัพ

การเสนอข่าวที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ มีลักษณะ 4 ประการคือ

1. การพัฒนา (development) ได้แก่ข่าวความก้าวหน้า การเจริญเติบโต ถนนสายใหม่ อาคารสิ่งปลูกสร้างใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ฯลฯ

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) ได้แก่ ชาวที่กระตุ้นให้เกิดการพิทักษ์สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค การปกป้องช่วยเหลือ มนุษย์จากอันตรายต่าง ๆ

3. การบูรณาการประเทศ (national intergration) ได้แก่ ชาวที่กระตุ้นให้คนในชาติตระหนักในความภูมิใจชาติและเอกภาพของชาติ

4. การให้ความรู้ (knowledge) เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การส่งเสริมเกษตรกรรมอุตสาหกรรม และเผยแพร่วัฒนธรรม

จากเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อ ถ้านำมาวิเคราะห์เนื้อหาข่าวของสถานีทั้ง 5 แห่งในหนึ่งสัปดาห์พบว่า จำนวนข่าวในประเทศทั้งหมดที่น่าเสนอ สถานีทุกช่องให้ความสำคัญกับข่าวการบูรณาการประเทศมาเป็นอันดับ 1 อันดับ 2 คือ ชาวที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ รองลงมาคือ การใช้ความรู้และความรับผิดชอบต่อสังคมตามลำดับจากการวิจัย การเสนอข่าวที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศของสถานีแต่ละช่องในหนึ่งสัปดาห์ คือช่อง 3 = 23.1% ช่อง 5 = 28.9% ช่อง 7 = 27.6% ช่อง 9 = 31.0% ช่อง 11 = 29.2%

อรนุช เลิศจรรยารักษ์ (2531) จากงานวิจัยเรื่องโทรทัศน์ วิถีคิด เลือกลงและจัดลำดับของข่าวของสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การคัดเลือกข่าวและการจัดลำดับของข่าวนั้นขึ้นอยู่กับหัวหน้าฝ่ายข่าว และบรรณาธิการข่าว การกำหนดวาระประเด็นสำคัญของข่าว (agenda setting) นั้นเรียงลำดับดังนี้ อันดับแรก - ข่าวพระราชกรณียกิจ อันดับสอง - ข่าวรัฐบาล อันดับสาม - ข่าวการเมือง อันดับสี่ - ข่าวพัฒนา(เศรษฐกิจ เกษตร อนามัย อุตสาหกรรม ฯลฯ) อันดับห้า - ข่าวทั่วไป (ข่าวอุบัติเหตุ อาชญากรรม ข่าวสังคม)

จตุพร ทองอ่อน (2533) ศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในการชม และการนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูมีความสนใจในการชมข่าวอยู่ในระดับปานกลาง
2. ครูแต่ละกลุ่มวิชา ส่วนใหญ่มีความสนใจในการชมข่าวโทรทัศน์ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ครูกลุ่มวิชา ศิลปกรรม จะสนใจชมข่าวช่วงเช้า มากกว่าครูกลุ่มวิชาพลานามัย และครูกลุ่มสังคมศึกษาจะสนใจชมข่าวต่างประเทศมากกว่าครูกลุ่มวิชาพลานามัย
3. ครูนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนนาน ๆ ครั้ง
4. ครูแต่ละกลุ่มวิชานำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนแตกต่างกัน โดยเฉพาะครูในกลุ่มสังคมศึกษานำข่าวโทรทัศน์เกือบทุกประเภทตลอดจนรายการประกอบข่าวไปใช้ในการสอนมากกว่าครูในกลุ่มวิชาอื่นๆ
5. ครูนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอน โดยการแนะนำให้นักเรียนชมข่าวโทรทัศน์เป็นความรู้รอบตัว นำข่าวที่ได้ชมมาคุยให้นักเรียนฟัง และนำข่าวมาแล้วเป็นเกร็ดความรู้ประกอบเนื้อหาวิชา มากกว่าวิธีอื่น ๆ